

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

י"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

גליון מס' 244

מסכת חולין ב' - ח'

בס"ד, ב' שבט תשס"ד

השבוע בגליון

- מדוע מברכים על השחיטה?
- ברכת השחיטה בישיבה, מדוע?
- מהי "יד סולדת"?
- חום גופו של ברוז חולה בעת שחיתו
- ירא שמים מרבים - מהו?

- רק ירא שמים רשאי להקל
- האם פעולת השחיטה היא מצווה מן התורה?
- ההבדל בין מצוות שחיטה למצוות מזוזה

- מסכת חולין - הכל שוחטין
- מי ראוי לשמש כשוחט
- חזרה לפרקים על הלכות שחיטה
- משפחת שו"ב
- שלוש שלבי השחיטה

דבר העורך

כאן הנקודה

הגיע הזמן להניח את האצבע במרכז הנקודה. כאן, בדיוק.

מיני נחתה על האנטות הגזירה "בזיעת אפך תאכל לחם", איש לא הצליח להתגבר על כך. העול המוטל על כתפי כל אחד, בין אם הוא חש בכך, ובין אם לאו, משיח כתפיים רבות ברחבי תבל, מלבין שערות ומתיש גם אנשים חזקים. בראש השנה, הזדמן לי לחוות זאת בעצמה אדירה. התפללתי במניין שבו השתתפו כמאה מתפללים, רובם צעירים שנישאו לא מכבר. טליתותיהם צחורות, זאטוטים מבריקים מטפוח נישאים בגאווה על זרועותיהם. החיים לפניכם.

תפילה "ונתנה תוקף", בעל התפילה פתח בניגון מוכר, והחל לזמזם "אדם - יסודו מעפר..." והקהל הצטרף ברגש, "וסופו לעפר", בתחושת השלמה. לפתע, ראשים התרוממו, ידים התנופפו באוויר, מאה קולות שניסו לשלב קינה, תוהה, הכרה במצב ותחינה, נשאו את קולם מנהמת הלב וזעקו "בנפשו יביא לחמו". הכל הצטרפו, איש לא ויתר על האפשרות לבטא את עצמו ברגש בתפילה זו.

התפללתי מספר פעמים בימים הנוראים בקרב ציבור של מאות רבות של בחורים. האמינו לי, אין מה להשוות בין "בנפשו יביא לחמו" של אלף בחורים חסרי דאגה, לבין "בנפשו יביא לחמו" של מאה בעלי משפחה... מה שמוביל אותנו לסיפור על עשרת הקופים... מה בין "בנפשו יביא לחמו" לבין עשרה קופים נמרצים? הסכיתו ושמו.

מעשה בזקן שעמד בימי חייו הפך לאגדה מהלכת, בגין אופיו הנדיר והייחודי. עשרות רבות של מעשיות אפופות הוד ועוז נכרכו בשמו, והוא מעולם לא הכחיש או אישר מאומה. בערב ימיו, גייס הזקן את מיטב כשרונו כדי להנחיל בינה את הדורות הבאים אחריו, ויצו את משרתיו לאמר, כי יזמנו למענו את בניו, בנייהם ובני בנייהם.

כשיק קודמיו על פניו, הוא התרה בהם לבל ישאלוהו מאומה. כל אשר יאמר יעשו. משהסכימו, החווה באצבעו הגרומה אל העיר

מסכת חולין - הכל שוחטין

בעזרת ה' יתברך, סיימנו את מסכת מנחות, וכעת נעבור מעולם ה"קדשים" לעולם ה"חולין". מסכת חולין היא מהמסכתות הארוכות בש"ס, וסוגיותיה עוסקות בנושאים מעשיים וחשובים ביותר. מסכתנו היא אחת המסכתות המגוונות ביותר, מאחר שהיא עוסקת במספר נושאים שונים לחלוטין, ולפיכך, הלומדים אותה מגלים עניין רב וסיפוק גדול בגין המושגים הרבים הנגלים לעיניהם במהלך לימודה של המסכת.

המסכת שלפנינו: תחילה נלמד בפרוטרוט על דיני השחיטה, אשר בלעדיהם הבהמה והעוף הם "נבילה". בפרק השלישי נעסוק בסימני הטריפות בבעלי חיים ובסימני הכשרות של בהמות עופות דגים וחגבים. בפרק שלאחריו נשלים פרטים שונים מן הנושאים שנלמדו בפרקים הקודמים, ובפרט נעסוק בדין עובר של בהמה שנשחטה - "בן פקועה" ובדיני טומאת נבילה. מכאן ואילך, הפרקים גדושים בנושאים שונים הנלווים לענייני שחיטה וכשרות. בפרק ה' נעין בפרטי מצוות לא תעשה "אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד", ובפרק הבא אחריו נחשף למצוות כיסוי הדם של חיה ועוף שנשחטו. בפרק השביעי נלמד על איסור גיד הנשה, ואילו איסור בשר בחלב וספיחיו, נידון בהרחבה בפרק השמיני. בפרקים הללו גם נתוודע לשאלות הגדולות של תערובת היתר באיסור, ובאופני ביטולם. דיני אבר מן החי, כמו גם פרטים נוספים של דיני טומאת נבילה, מפורטים בפרק התשיעי ובפרק העשירי ובפרק י"א נלמד על דינים שונים הקשורים למתנות כהונה. הפרק החותם את מסכתנו, עוסק בהלכות מצוות שילוח הקן. לאחר שנסיים בעזרת ה' את מסכת חולין, נשוב לעסוק בענייני קודשים. מסכת חולין, היא מעין אי של ענייני בשר החולין בטיבם של המסכתות העוסקות בדיני קדשים, ויש אומרים כי זהו מקור שמה "חולין", או "שחיטת חולין", כפי שהיא מכונה פעמים רבות על ידי רש"י. הרמב"ם (בהקדמה לפירוש המשניות) מסביר, כי מסכת חולין נקבעה בסדר המשניות לאחר מסכת זבחים ומנחות, משום שגם התורה עוסקת בדיני הבאת קרבן לבית המקדש, והיא מסמיכה לכך את אכילת בשר החולין (דברים יב/טו): "רק בכל אות נפשך תזבח ואכלת בשר".

במסכת חולין, אשר הלכותיה מפורטים בחלקו הראשון של חלק יורה דעה בטור ובשולחן ערוך, עסקו הכל מאז ומעולם, ולא היה מעולם רב ומורה הוראה שהלמו את כיוונים, אשר לא ידעו מסכת זו על בוריה.

במסכתנו ידיעות יסודיות ביותר: יש לציין, כי במסכת זו טמונות ידיעות יסודיות ביותר בהלכה, ואף שבמהלך שיעור הדף היומי בלתי אפשרי לרדת לעומקה של הלכה, אך הלומד רוכש מושגים חשובים הנוגעים לשאלות הצעות מידי יום במטבח ובצלחתו, והוא ער לבעיות וספקות שספק אם טרם לכן הבחין בהם.

דף ב'א הכל שוחטין

לעילוי נשמת

הר"ר **אברהם אריה לייב הפסקה** ז"ל

ב"ר שלמה ז"ל

נלב"ע ו' שבט תשנ"ט

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **חיה פרנס** ע"ה

ב"ר אברהם אבא ז"ל

נלב"ע ג' שבט תשס"ב

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצחה ע"י בניה

הר"ר **אלימלך וישראל פרנס** ומשפ' שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **צבי אליכנב** ז"ל

ב"ר חיים הכהן ז"ל

נלב"ע ז' שבט תשכ"ה

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י ידידיו הר"ר **חיים אליכנב** ומשפ' והר"ר **אריאל אליכנב** ומשפ' שיחיו-ת"א

לעילוי נשמת

מרת **שושנה זילברשטיין** ע"ה ב"ר משה יהודה יבדלחט"א

במלאות שלושים לפטירתה ביום כ"ט כסלו תשס"ד **ת.נ.צ.ב.ה.**

הונצחה ע"י בעלה ידידו הר"ר **שאו**ל זילברשטיין ומשפ' שיחיו - חיפה

מי ראוי לשמש כשוחט

בסעיף הראשון של הסימן הראשון בחלק יורה דעה של השולחן ערוך, הרמ"א מפרט מיהו הראוי לשמש כשוחט: "לא ישחוט, אף על פי שיודע הלכות שחיטה ומומחה, עד ששחט ג' פעמים בפני חכם ומומחה בהלכות שחיטה, שיודע שהוא רגיל וזריז שלא יתעלף (טור בשם הרמב"ם). ולכן נוהגין שאין אדם שוחט אלא אם כן נטל קבלה [כתב שהוא מוסמך לשחוט] לפני חכם (אגור בשם הלכות א"י). ואין החכם נותן לו קבלה, עד שידע בו שהוא יודע הלכות שחיטה ובקי ביד. ולכן נוהגין שכל הבאין לשחוט, סומכין עליהם לכתחלה... ובקצת מקומות נוהגין להחמיר עוד, דהמקבל נטל כתב מן החכם, לראייה שנתן לו קבלה. וכל שוחט, אף על פי שנטל קבלה, יראה שיחזור **לפרקים** הלכות שחיטה, שיהיו שגורים בפיו ובלבו שלא ישכחם, (מהר"ר יעקב הלוי בשם מהר"ש). וכמו שהדין בהלכות שחיטה ובמי שבא לשחוט, כך הוא הדין בהלכות בדיקות הריאה ובמי שבא לבדוק, ודינם ומנהגם שוה בכל זה, (ד"ע). ויש לבית דין לחקור ולדרוש אחר הבדקים והשוחטים, ולראות שיהיו בקיאים ומומחים וכשרים, (מהר"ר סי' נ'). כי גדול איסור המכשלה בשחיתות ובדיקות המסורים לכל'.

חזרה לפרקים על הלכות שחיטה: כוונת הרמ"א באומרו "לפרקים" היא, שעל השוחט לחזור בכל חודש על הלכות שחיטה! ("באר היטב" ס"ק ח'). ו"בבאר הגולה" כתב בשם המהרי"ל, כי בשלושים הימים הראשונים לעבודתו, על השוחט לחזור בכל יום על הלכות שחיטה ועל הלכות בדיקה, עם תום שלושים הימים הראשונים, עליו לחזור על הלכות אלו כל שלושים יום, ועם סיום שנתו הראשונה כשוחט, עליו לשנן הלכות אלו פעם בתקופה, ואם לא עשה כן שחיתו פסולה!

שו"ב: מאז ומקדם ידוע, כי על השוחט להיות ירא שמים מרבים, ולא לחינם רבים מתהדרים בתואר שו"ב, ראשי תיבות שוחט ובודק, עד שיש שאימצוהו לשם משפחתם. הצורך בשוחט ירא שמים מובהק, אינו חומרא בעלמא, אלא הדבר נוגע לגופי ההלכות הבסיסיות של תהליך השחיטה, כלהלן.

שלשת שלבי השחיטה: כידוע, התהליך הכולל של הכשרת הבהמה לאכילה על ידי השחיטה, מורכב משלושה שלבים. א. בדיקת הסכין. ב. השחיטה. ג. בדיקת הריאה.

בדיקת הסכין: רבינו יונה כותב בספרו "שערי תשובה" (שער ג' אות צ"ח) כי פעולת בדיקת סכין השחיטה דורשת זהירות רבה והקפדה רבתי: "ואשר איננו ירא, לבו לא יבין לדקדק בבדיקת הסכין, כי צריך לכונן את לבו במאד מאד בבדיקתו, הלא תראה כי יבדוק אדם פעמים שלש ולא ירגיש בפגימה דקה ואחר כך ימצאנה, כי הכין לבו באחרונה". אכן, תפקיד בדיקת הסכין היה מסור בידי החכם או הרב, ושוחט שלא הראה את סכיניו לרב לפני השחיטה, היה מנודה! (להלן יחא). ה"שולחן ערוך" (יו"ד סי' י"ח סעי' י"ז) מצייין, כי בתקופות מאוחרות יותר נהגו למנות אנשים מיוחדים לתפקיד זה, והרב או החכם מוחלים להם על כבודם, כי הם זהירים וזריזים. ברם, בעל "שולחן ערוך הרב" (סי' י"ח קו"א ס"ק ט') מצייין, כי הרבנים לא מחלו על כבודם כי אם לאלו שיראת ה' על פניהם, והאחרים אינם רשאים לבדוק סכינים!

השחיטה: כידוע (לקמן ב/ב), עד אחד נאמן באיסורים, בשונה מדיני ממונות ודיני אישות, בהם יש צורך בשני עדים לכל הפחות. לדעת הרא"ם, אף על פי כן, עד אחד אינו נאמן להעיד כי בהמה מסויימת נשחטה כדת וכדין, משום שכנגד עדותו קיימת "חזקת איסור" של הבהמה, שהיא אסורה באכילה, ועד אחד אינו נאמן נגד "חזקה", ורק עד הידוע לנאמן וכשר, רשאי להעיד (מרדכי, חולין, סי' תקע"ט). יש, איפוא, צורך בשוחט ירא שמים, שאם לא כן, במקרה שהוא שחט את הבהמה בגפו, הוא לא יחא נאמן להעיד כי שחט את הבהמה כדת וכדין. יש להדגיש, כי דעתו של הרא"ם אינה מוסכמת ולא התקבלה להלכה

(עיי' "פרי מגדים" בפתחת, וב"ערוך השולחן" סעי' ד'), אך כל הפוסקים חוזרים ומזהירים, שחובה לאכול משחיתתו של שוחט ירא שמים בלבד המדקדק בקלה כבחמורה, כדברי ה"באר היטב" (ס"ק כ"ט), "שלא ליתן קבלה לשום אדם שהוא קל בדעות, כי אם ליראי שמים".

בדיקת הריאה: בדיקת הריאה נעשית כדי לשלול אפשרות שהריאה נקובה, או אינה בריאה ועקב כך הבהמה "טריפה". אף על פי שרוב הבהמות אינן "טריפות", חובה לבדוק את הריאה מפני ה"טריפות" המצויות בה (ש"ך שם), וה"שולחן ערוך" (יו"ד סי' ל"ט סעי' א') מזהיר: "וכל הפורץ גדר לאכול בלא בדיקה, ישכנו נחש".

רק ירא שמים רשאי להקל: בנוגע לשתי חששות "טריפה" העלולים להתעורר בריאה, כתב ה"שולחן ערוך" (שם סעי' י"א, י"ג), כי במקרים מסויימים ניתן להקל, אך הוא מסייג את דבריו: "ואין סומכין על קולא זו, אלא בבדוק כשר וירא את ה' מרבים!" הא למדנו, כי הצורך בשוחט ובבודק ירא שמים מרבים הוא חיוני ביותר, משום שבדוק אשר אינו זוכה להכלל בהגדרה זו, אינו רשאי להקל.

דף ב/א הכל שוחטין

האם השחיטה היא מצווה?

ארבעים הדפים הראשונים של מסכתנו מוקדשים לענייני שחיטה. כאן המקום, בעומדנו על מפתן דלתה של מסכת חולין, לברר באופן יסודי את מהותה של פעולת השחיטה.

ברור לכל, כי בעל חיים שלא נשחט אסור באכילה. בחייו משום איסור "אבר מן החי", ובמותו משום איסור "נבילה". איש אינו חולק על כך ששחיתת בעל החיים הטהור, מתירה את האיסורים הללו והבהמה מותרת באכילה. ברם, מוסכמות אלו אינן טומנות בחובן כל ידע בנוגע לשאלה הבאה:

הרחוק, ולתדהמתם הרבה, ביקש מהם לצאת בצוואת היערה, לצוד קופים זעירים, שאינם מזיקים לאיש, וכאשר יצטברו ברשותם עשרה קופים, יודיעוהו. הוא ממתין להם, כאן, בחדר האורחים.

חזרי רוח הרפתקנות יצאו הבחורים אל עצי היער. לבטח ראש המשפחה מתכנן את המהתלה הגדולה מכולם, זו שתזכר שנים רבות ותעלה שחוק על פיותיהם של בני המשפחה עד סוף כל הדורות. מי אינו רוצה להיות שותף לכך. הכל שעטו במרץ בסבך הצימחיה העבה, רדפו אחרי קופים שזינקו בחדורו מענף לענף, ומשנלכד הקופי הראשון, רבתה השמחה. בני חיל היו אנשי החבורה, ובעבור מספר שעות, הם שבו והתייצבו בפני הסב, חבולים, יגעים, עייפים, אך מאושרים, והציגו לפניו כלוב רחב ידיים, רוחש חיים.

- **תסגנו** את החלונות, ותשחררו אותם מהכלוב, ציווה. הם הביטו זה בזה, ועשו כדבריו. זה הולך להתחיל.

- **תביאו** בננות. תוך מספר דקות הונח אשכול בננות צהבהבות על השולחן.

- **תניחו** את הבננות על המתקן שבניתי, שם, בפאתי החדר.

הכל הביטו במתקן המוזר שבנה הזקן. מעין משקולת רחבה שמימיהם לא ראו כמותה, מראשה מיכל מים ענק.

- **סבא**, מה זה?

- **סבלנות**. צאו מהחדר. תסתכלו מהחלונות. עד להודעה חדשה, איש מלבדי אינו רשאי להכנס אל החדר!

השתגע הזקן, לחש נכד חצוף.

מהתלה כבר לא תהיה כאן, הם הרגישו. הזקן רציני מדי. הוא מקפיד על כל שלב, עומד על כל פרט, והוא הקדיש את טרקיניו לעשרה קופים, לזמן בלתי מוגבל! איש לא ידע מה צופן בחובו הרגע הבא.

בעיניים בוערות עמדו זאטוטי המשפחה והבוגרים כאחד להביט בקופים מן החלונות. **הנה**, אך יצא אחרון הנכדים את החדר, זינקו מספר קופים בחדווה לעבר הבננות, והופ... זרם מים אדיר ניתז על ראשם ממרומי המשקולת. נגיעה בבננות המונחות על המשקולת, הפעילה את מנוף המים, שהרטיב אותם מראשיהם ועד זנביהם.

נעבור מספר מקלחות מים שכאלו, לא ההין קוף הקופים להניח את ידו על הבננות.

הסב בלבדו היה נכנס אל החדר כל יום. מביא מזון לקופים, מחליף את אשכול הבננות באשכול גדול עוד יותר, בבננות בשלות ומגרות חזק, ויוצא את החדר כשחיוך על פניו.

הקופים היו יושבים מן הצד, מביטים בבננות בעיניים כלות, אך לא נוגעים.

נעבור מספר שבועות, הופיע הזקן בחצר הבית כשקופי אחד תלוי על זרועו, והורה לנכד זריז, כשד, "קח את הקוף אל היער, תשחרר אותו, תצוד במקומו קוף אחר".

- **אבל**, סבא...

- **בלי** שאלות! **ענינו** הרושפות של הזקן סימרו את הנכד למקומו, וכעבור דקה הוא נותר ממקומו כקפיץ דרוך ואף אל היער.

הקוף החדש שהוכנס לחדר, היה מלא מרץ. זה עתה סיים סדרת קיפצויות מרהיבים בין צמרות העצים, וכעת הוא זוכה לעמוד מול אשכול בננות אדיר שכמותו לא ראה מימיו, ולא עוד, אלא שתשעת הקופים האחרים, אינם מגלים כהן עניין. כולן שלו, כל הבננות. איזה אושר. תמיד הוא האמין שיום יבוא והוא יהיה עשיר.

בטח הם עוורים, בחברי הקופים, הרהר לעצמו וקיפץ בקליטות לעבר ערימת הבננות. חזיו ורעם. כמעט הגיע אל יעדו הנספק, ושמונה עשר ידיים שעירות משכו את כל גופו, מרטו את אוזניו וכמעט שתלשו את זנבו. לא הועילו לו כל מחאותיו ונסיגותיו, הם היו בני בית וותיקים במקום וכל פינה ומדף גבוה לא נסתרו מעיניהם. באכזבה עמוקה הוא השלים עם המציאות המרה. לא אוכלים מהבננות.

כל שבוע היה הזקן משחרר קוף "ותיק" ומכניס במקומו אורח חדש, ובכל שבוע היתה המהומה חוזרת על עצמה. בהתחלה זה עוד היה מעניין, בדרך כלל זה היה מתרחש ביום ראשון. הקופים היו דרובים ומתוחים כאשר הזקן היה מכניס אליהם את האורח. הלה, תמים ונרגש, לא היה מספיק לשלוח יד או זנב לעבר הפירות העסיסיים, וכבר היו הללו מייסרים אותו על המחשבות הזדוניות שעלו במוחו.

כעבור עשרה שבועות, לא נותר קוף מן הקבוצה המייסדת, והמנוחה... נמשך. הם לא העלו על דעתם שמעל הבנות יש מיכל מים שעלול להרטיב אותם עד שיקפאו מקור. איש לא סיפר להם, גם לא קוף. אך ההרגל והמסורת עשו את שלהם, עד שכל קוף יחדש שכנס אל הטרקלין ידע, כי נגיעה בבנות תביא עליו... מכות. מים? מי זוכר מי ידע. גם כאשר מיכל המים הוסר ונלקח, הם המשיכו להכות את הקוף המנסה לגעת בבנות... קופים. **ויצו** הזקן את צאצאיו לאמר. הקופים שכו את השרשים, הם לא השכילו להעביר לממלאי מקומם, מה העיקר ומה הטפל, מה הסיבה ומה הנוצאה. בזאת הם נכשלו. **אי, אי, אי.** "בזיעת אפך תאכל לחם, עד שובך אל האדמה". אדם הראשון יועד לחיים גדולים רמים ונשגבים, ולתוכם השתרבה גזירת הפרנסה, המשתרכת אחרי יצוריו אנוש. זהו זה. מצב נתון. אבל המטרה, הייעוד והדרך, נותרו כשהיו לפני כן. דור אחר דור אחר דור אחר דור עמלים להביא לחם לפי הטף. האם נטעה לחשוב כי זו המטרה? האם נניח להרגל לקנות שבינה בליבנו?

בל ניתן לאבק הדרכים המיתמר מפסיעותנו ההולמות במירוץ החיים, לכסות את העיקר ולהבליט את הטפל. נפור את אדוות העמל המערפלת את המחשבות, נחדד את המחשבה וזכור נזכור: "בזיעת אפך תאכל לחם" הוא אמצעי, המטרה: "ובתורתך נהגה".

במקומות רבים מאד, רבים מידי מכדי שנוכל למנותם, פותחים השבוע בלימוד מסכת חולין, מסכת מרתקת ויפה עד למאד, המכילה בקרבה נושאים רבים ומגוונים, שיש בהם כדי ליצור עניין רב בקרב קהלים רבים. זהו הזמן, זוהי השעה, כאן המקום וכעת ההזדמנות להצטרף למפעל האדיר של הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל, "הדף היומי". לממש את המטרה.

המנונים לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לנסות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה.

כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק 069-570-03-03
דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

ברכת התורה העורך

פנינים

גנבים וסירב לאכול מהאוכל שהוגש לפניו, משום שהוא לא היה מעושר!
איני מבין, תמה בעל ה"גן יוסף" זצ"ל, הלא חמור חכם היה זה, היה עליו לאכול את רוב התבואה ולהותיר מקצת עבור המעשרות. **שאלה** זו, אינה אלא טעות, השיב. חמור זה היה חכם עוד יותר משאנו חושבים. לו היה עושה כן, שובו היו טועים לחשוב כי די לו בכמות פחותה מזו שהניחו לפניו, וכעבור מספר ימים היה נותר עם מנה מצומצמת ביותר...

דף זב ישראל קדושים הן יש רוצה ואין לו ויש שיש לו ואין רוצה

קודש קדשים

מעשה בגביר קמצן. גחמות ורצונות רבים היו לו, ביניהם, העמוד. קולו לא היה מן המשובחים, אך משתפס זה את העמוד, לא היה מאושר ממנו ואומלל מהקהל.

אמר עליו רבי אייזל חריף:

הגמרא ואומרת "ישראל קדושים הם, יש רוצה ואין לו ויש שיש לו ואינו רוצה". בן עירנו הגביר, הרי הוא ממש 'קודש קדשים'. בצדקה - "יש לו ואינו רוצה", ובחזנות - "רוצה ואין לו"... ("התאצר היהודי" - 1459).

דף ב/ב הכל שוחטין

צום ותענית

בעל ה"חתם סופר" זצ"ל, גור צום ותענית בשיבתו בטרם הוחל בלימוד מסכת חולין, על פי האמור בספר חסידים (סי' רס"א וסי' תרנ"ב). מקור חסד על ספר חסידים סי' רס"א (הערה ו'). יש המשערים כי הסיבה לדבר מפני הסכנה המתעוררת בעת שאדם מדגים על גופו ענייני שחיטה וטרפות (שיחת חולין, בהקדמה, על פי האמור במהרש"א גיטין סוף דף נז/ב).

דף ב/ב הכל שוחטין

ירא שמים מרבים - מהו?

כמבאר בהרחבה במאמר "מי ראוי לשחוט",

האם פעולת השחיטה היא מצווה מן התורה?

הבה"ג, ראש מוני המצוות, אינו מונה את השחיטה כמצווה! הרמב"ן (בהשגותיו לספר המצוות שורש ב') מפרש, כי לדעתו השחיטה אינה מצווה, אלא התורה הורתה, כי פעולת השחיטה משילה מעל הבהמה את האיסורים שהיו דבקים בה אלמלא השחיטה. בעל התשב"ץ (והר הקיע אות פ"ב) מביא הוכחה מעניינת מאד לשיטה זו. במדרש (תנחומא פרשת שלח ט"ו) נאמר, כי בכל פעולה שהיהודי עושה קיימת מצווה מן התורה. וכגון, על פעולת החרישה נצטוונו - "לא תחרוש בשור ובחמור", וגם בפעולת השחיטה קיימת מצווה - מתנות כהונה, שיש להעניק לכהן את הזרוע ואת הלחיים ואת הקיבה. המדרש מתייחס מפורשות לפעולת השחיטה, ואינו אומר כי היא בעצמה מצווה... (ועיי' "ברכת כהן", חולין, שיעור א' משי"כ ליישב).

לעומת הבה"ג, הרמב"ם (ספר המצוות מצווה קמ"ו ובהל' שחיטה פ"א הל' א', עיי' לקמן יז/א מחלוקת תנאים בזה) כותב: **"מצות עשה** שישחוט מי שירצה לאכול בשר בהמה חיה ועוף ואחר כך יאכל". ברור מאליו, כי אין כוונתו שכל אדם חייב במצווה זו, אלא שהרוצה לאכול בשר, מצווה עליו לשחוט את בעל החיים לפני כן.

ראשונים רבים אחרים, אף על פי שאינם מתייחסים לשחיטה כמצוות עשה, מגדירים אותה כאיסור עשה (ותסי' שבועות כד' ד"ה "האכול") או כלאו הבא מכלל עשה (הראב"ד בהשגות למנין המצוות מצווה קמ"ו, עיי' ריטב"א יבמות ל' ובתהלות שם. ועיי' "פרי מגדים" בפתחה שורש ה' ש"כ"ה להלכה. וכתב שם נפק"מ לדינא).

תמיהה עצומה צצה ועולה נוכח מחלוקת ראשונים זו. החובה לשחוט בעל חיים טרם אכילתו, נלמדת מן הפסוק (דברים יב/כא) "וזבחת". התורה מצווה אותנו לשחוט! כיצד, אם כן, תתכן בכלל אפשרות לטעון כי השחיטה אינה מצווה? שמא תאמר, כי פעולה שאדם אינו מצווה עליה, אינה נחשבת מצווה, היינו: אדם אינו חייב לשחוט ולאכול, לעומת זאת, אדם חייב לשבת בסוכה, לאכול מצה ולתקוע בשופר, הן אם רוצה והן אם לאו - הרי בתורה פזורות מצוות רבות שאדם אינו מצווה לעשותן, כגון, מצוות ציצית, ומצוות מזוזה, שלכאורה, אין כל הבדל ביניהן לבין שחיטה. שהרי, בכולן אין אדם חייב, אך אם לבש בגד ארבע כנפות, עליו להטיל בו ציצית, אם נכנס לגור בבית, עליו לקבוע בו מזוזה, ואם הוא מבקש לאכול בשר, עליו לשחוט. אם אינו רוצה ללבוש בגד ארבע כנפות, אם אין לו חפץ לדור בביתו, אם הוא מבקש להתנזר מאכילת בשר, מצוות אלו אינן חלות עליו. יש, איפוא, לברר, מה ההבדל בין המצוות הללו.

ההבדל בין מצוות שחיטה למצוות מזוזה: הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל (בהגהות על השו"ע, סי' ח) כותב, כי אין כל דמיון בין המצוות הללו, ובעיון קל ניתן להבחין, כי קיים הבדל תהומי ביניהן. שהנה, לאחר שאדם לבש בגד בעל ארבע כנפות, חל עליו חיוב גמור להטיל בו ארבע כנפות, כמו כן, עם כניסתו של היהודי להתגורר בביתו, הוא מתחייב לקבוע בו מזוזה. שונה הוא המבקש לאכול בשר, שמעולם לא חל עליו חיוב, אם לא ישחוט - לא יאכל. אין פעולה מקדימה הגורמת את חלות המצווה ואת חיובה, ולפיכך, השחיטה אינה מצווה.

ברכת השחיטה בישיבה, מדוע? הבדל עקרוני זה בין מצוות מזוזה ומצוות הציצית למצוות השחיטה, מוצא את ביטויו במספר הלכות. אחת מהן, כתב ה"מגן אברהם" (א"ח סי' ס"ק ב), כי על הציצית יש לברך בעמידה, אך את ברכת השחיטה ניתן לברך בישיבה (עיי' ביאור). לאור האמור מובן היטב, כי אין להקיש ממצוות ציצית שהאדם התחייב בה למצוות השחיטה. הבנו אל נכון את שיטת החולקים על הרמב"ם והסוברים כי השחיטה אינה מצווה, עד שבעת נוצר צורך להבין, על מה ראה הרמב"ם לקבוע כי פעולת השחיטה היא מצווה?

הגאון רבי ברוך שמואל הכהן דוויטש שליט"א ("ברכת כהן" שם) מבאר זאת באופן נפלא. דעת הראשונים החולקים על הרמב"ם מבוססת על ההנחה, כי מטרת פעולת השחיטה היא להסיר את איסור "נבילה" הרובץ על כל בהמה מתה, ולפיכך, אין כל סיבה להתייחס לשחיטה כאל מצווה אלא כאל הסרת איסור. ברם, אם היינו מסכימים על כך, שתחילה הורתה התורה על השחיטה, וכתוצאה מכך בהמה שאינה שחוטה היא "נבילה", שוב לא ניתן לומר שמטרת השחיטה היא למנוע איסור "נבילה". מעתה, עצם העובדה שהתורה הורתה על השחיטה בשעה שאיסור "נבילה" לא היה קיים, היא ההוכחה הטובה ביותר לכך, שהשחיטה היא מצווה, שאם לא כן, לשם מה התורה הורתה על פעולה שאין בה כל תכלית.

ובכן, זוהי אכן שיטת הרמב"ם אשר כתב, כי בשעה שאבותינו נדדו במדבר, הקב"ה לא אסר עליהם לאכול בשר בהמה שאינה שחוטה, רק בשר בהמה שמתה מעצמה היה אסור להם (רמב"ם הל' שחיטה פ"ד הל' י"ז, ועיי' לקמן יז/א שנחלקו התנאים בזה): "כשהיו ישראל במדבר לא נצטוו בשחיטת החולין אלא היו נוחרין או שוחטין ואוכלין כשאר האומות". איסור "נבילה" המקורי התייחס, איפוא, לבהמה שמתה מעצמה בלבד. איזה שינוי התרחש בכניסת אבותינו לארץ, שבגינו התרחב איסור "נבילה" על כל הבהמות שלא נשחטו? על כרחך אתה אומר, כי הוראת התורה "וזבחת", שיש לשחוט בהמה טרם אכילתה, שניתנה עם כניסתם לארץ, הרחיבה את דיני איסור נבילה על כל בהמה שאינה כלולה ב"וזבחת". הא למדת, שתחילה ציוותה התורה לשחוט, וכתוצאה מכך הורחבו דיני איסור נבילה. ברור, איפוא, שהשחיטה היא מצווה.

מדוע מברכים על השחיטה? התוודענו למחלוקת עקרונית זו, אם פעולת השחיטה היא מצווה, ודומה, כי ההשלכה ההלכתית המתבקשת מאליה היא, אם שוחט מברך על השחיטה. אם מצווה היא, ברך גם יברך, ואם לאו - לאו. והנה, להפתעתנו נגלה, כי לכל הדעות (פסחים ז' ע"ד) מברכים על השחיטה "אשר קידשנו במצוותיו וציוונו..."

הנצי"ב ("עמק שאהל" ש' ק' אות י') מבאר על פי דברי הרא"ש (כתובות פרק א' סי' י"ב), כי מאחר שפעמים פעולת השחיטה היא מצווה, בשחיטת קרבנות, לפיכך, תקנו ברכה זו בכל שחיטה, גם בשחיטת חולין.

הט"ז (יו"ד סי' א' ס"ק י"ז) מסביר, שברכת השחיטה אינה ברכת המצוות, אלא "ברכת השבת", להודות לבורא העולם.

דף ח/ב בית השחיטה רותח
מהי "יד סולדת"?

נרפה קמעה מדיני השחיטה, כלליה, פרטיה ודקדוקיה ונפליג למחוזות אחרים. הלכות רבות תלויות בבישול ובחום. אסור לבשל בשבת, והאוכל נאסר (להלן טו/א). אסור לבשל בשר בחלב. כלים חמים פולטים ובולעים טעם על ידי חום, ועוד. כל ההלכות הללו תלויות בשיעור חום שהוגדר בפי חכמינו "יד סולדת בו" (שבת מ/ב, להלן קה/א, ב, ועוד). כלומר, דרגת החום הנדרשת בהלכות הנזכרות, היא כזו שאדם שבא במגע עם חום זה, קופץ ומושך את ידו לאחור.

אלא, שבהלכה אין בנמצא הגדרה מדויקת יותר, אשר תסייע בידינו לדעת מהי דרגת החום שאדם מושך ממנה את ידיו. עם מטלה זו ניסו אחרונים רבים להתמודד, לתרגם את שיעור "יד סולדת בו" למעלות החום הנהוגות בימינו, ולכל הפחות לקבוע מאיזו דרגת חום ומעלה לכל הדעות "היד סולדת", ומאיזו דרגת חום ומטה לכל הדעות אין "היד סולדת". הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל נזקק לנידון זה מספר פעמים, ובאחת מתשובותיו (שו"ת "אגרות משה" או"ח ח"ד סי' ע"ד) הוא כותב כי טווח הספק מהו "יד סולדת" נע בין ארבעים ושלש מעלות צלסיוס עד שבעים ואחת מעלות. כלומר, פחות מארבעים ושלש מעלות, ברור שאין היד סולדת, מעל שבעים ואחת, מוסכם על הכל שהיד סולדת, אך במעלות הביניים אין הסכמה ברורה. אולם, פוסקים אחרים מוכיחים כי שיעור "יד סולדת" פחות בהרבה משבעים ואחת מעלות. שהנה, בחציה השני של מסכתנו (קה/א, ב) הגמרא דנה אודות נטילת ידים במים חמים בשיעור "יד סולדת". ברור לכל כי אי אפשר ליטול ידים בחום רב כל כך ("מאור השבת" ח"א סי' ב' הערה י"ד). לגבי דרגת החום שממנה ומטה אין היד סולדת, מקובל בשם ה"חזון איש" זצ"ל (עיי' "מאור השבת", שם, סעי' ו', ובהערות), כי פחות מארבעים מעלות, אין כל חשש. הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל (שו"ת "מנחת שלמה" סי' צ"א ס"ק ח') הביא הוכחה יפה לכך. כתב הבה"ג (מבוא בפתי"ש סי' ק"ה ס"ק ז') כי חלב בהמה בעת חליבתה מוגדר כצונן. מאחר שחום החלב בעת החליבה עשוי להגיע עד ארבעים מעלות חום, מוכח, כי דרגת חום זו נחשבת "צונן" ואינה "יד סולדת". לא זו בלבד, ממשיך הגרש"ז, אלא גם ארבעים וחמש מעלות צלסיוס, אינן "יד סולדת", הראיה - מסוגייתנו.

בגמרתנו נחלקו רב ורבה בר בר חנה אם "בית השחיטה" של הבהמה רותח או צונן. כלומר, אם המקום שבו נשחטה הבהמה על ידי הסכין, נחשב רותח או צונן, ובהתאם לכך, הם חולקים אם בית השחיטה עלול לבלוע טעם אסור שבלוע בסכין. אם בית השחיטה רותח, הוא בולע, ואם הוא צונן, אינו בולע. לאחר מכן הגמרא מביאה דעה, כי מחלוקתם נסובה על נידון אחר, ושניהם מודים כי בית השחיטה צונן, וכך פסקו רש"י והרא"ש, ואף שלהלכה מחמירים כדעת בעלי התוספות שבית השחיטה נחשב כרותח ("שולחן ערוך" יו"ד סי' י' סעי' ב'), אין זה אלא לכתחילה (נ"י שם ס"ק י"ד). [מלבד זאת, מבואר להלן במסכתנו, כי הנידון הוא בגמר שחיטה בלבד, אך בתחילת השחיטה הכל מודים שבית השחיטה צונן. יתר על כן, מבואר בריטב"א, שבת מב/א, כי גם הסובר שבית השחיטה רותח, "מכל מקום, אינו רותח שהיד סולדת בו", ועיי' "מנחת שלמה" בשם ה"ראש יוסף", שלכ"ע אין הכוונה לרותח ממש]. מכאן, קצרה הדרך. כל שנותר לעשות הוא, לבדוק את דרגת החום של בית השחיטה, או אז נדע בבירור, כי דרגת חום זו אינה "יד סולדת".

חום גופו של ברוז חולה בעת שחיטתו: ובכן, אומר הגרש"ז, הפוסקים אינם מחלקים בין בית השחיטה של בהמה לבין בית השחיטה של עוף. והנה, בעוד שחומו הממוצע של בן אדם הוא שלושים ושבע מעלות, וחומם הממוצע של פרות ושוורים מגיע עד ארבעים מעלות, הרי שמידת חומו של ברוז קרובה לארבעים וחמש מעלות. בעת השחיטה חום דמו גובר במעלה אחת לפחות, ואם הוא חולה, הוא עשוי להגיע לדרגת חום של ארבעים ושמונה מעלות! אך גם אם נשיל מעליו את תוספת החולי ואת מעלת החום שמתרגשת עליו בשעת השחיטה, עדיין נותרנו עם הידיעה הברורה, כי ארבעים וחמש מעלות חום אינן "יד סולדת".

מאורות הדף היומי

הודעה חשובה למגידי השיעור ולומדי הדף היומי

לרגל התחלת לימוד **מסכת חולין** מסדר הדף היומי הננו שמחים לבשר על חלוקת ספרי העזר החשובים הממחישים את לימוד הגמרא ע"י תמונות ואיורים **"קיצור שיחת חולין" ו"חיבת התלמוד"** אחד הספרים יחולקו **חינם** לציבור מגידי השיעור לפי בחירה ציבור הלומדים יוכלו לקבלם במחיר מסובסד לפרטים ניתן לפנות למשרדנו איזור המרכז: **03-6164725** איזור ירושלים: **054-868755** או במוקד "מאורות": **03-6160657**

מאורות הדף היומי

בית מדרש למגידי
שיעור דף היומי סוכוטשוב

בשורה משמחת

במסגרת פעילותינו להקמת **שיעורי תורה לבני הנוער** הננו שמחים להודיע כי זכינו ב"ה לייסד שיעורים חדשים:
א. שיעור בסוגיות הדף היומי
בביה"ס "אבני חושן" ביישוב שוהם
בכל יום א' בשעה 13:30 בצהריים
ב. שיעור בסוגיות הדף היומי
בביה"ס "נאות שושנים" רח' התחיה 18 חולון
בכל יום ו' בשעה 8:30 בבוקר
ע"י מגידי שיעור מרבני בית מדרשנו

לעילוי נשמת

מרת **בילא עצינוני-טימברג** ע"ה
ב"ר ישראל ז"ל
נלב"ע ליל שב"ק ר"ח שבט תש"ס
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **הינדא פרומר** ע"ה
ב"ר אלכסנדר אפרים ז"ל
נלב"ע כ"ט טבת תש"ס
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **אברהם וסרצוג** ז"ל
נלב"ע ה' שבט תש"ב
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י חתנו הר"ר יהודה וידבסקי ומשפ' שיחיו ת"א

לעילוי נשמת

מרת **חנה פיגא גוטסגנדה** ע"ה
בת הר"ר בנימין דוד ז"ל
נלב"ע ג' שבט תשנ"א
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצחה ע"י נכדה ידידינו הר"ר שאול חסדיאל ומשפ' שיחיו-בני ברק

